

загальновідомій адресі або на номер телефона. Якщо повідомлення робиться по закритій адресі, номеру телефона, які відомі обмеженому колу осіб, це полегшує пошук винного.

Розробка напрямів розв'язання типових слідчих ситуацій дозволяє створювати формалізовані моделі підбору та послідовності слідчих (розшукових) дій і оперативно-розшукових дій, необхідних для побудови окремих методик. Таку діяльність, певною мірою, можна розглядати як комплекс рекомендацій для визначення найбільш оптимальних процесуальних дій, залежно від ситуації, що склалася, та можливості зміни напрямів її вирішення.

Список використаних джерел

1. Колесниченко А. Н. Научные и правовые основы методики расследования отдельных видов преступлений: дис...докт. юрид. наук. Харьков, 1967. 509 с.

2. Мірковець О. М. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування розбоїв, вчинених організованою групою. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 8. С. 572–575.

3. Климова Е. И., Бушкевич Н. С. Ситуационный поход в расследовании хищений, совершенного группой лиц. *Вестник Академии МВД Республики Беларусь*. 2008. № 1(15). С. 139–145.

4. Єдиний державний реєстр судових рішень України. Справа № 1-1181 / 2008 р. – [http // www. court. gov. ua](http://www.court.gov.ua).

УДК 159.9.072

Масян Анна Валеріївна,

аспірант кафедри юридичної психології

Національної академії внутрішніх справ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6661-2585>

СТРЕС-СЦЕНАРІЙ ТА ТАКТИКИ АДАПТАЦІЇ ДО СТРЕСОРІВ НА ЕТАПІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

У сучасних умовах збройного конфлікту, що супроводжується підвищенням вимог до професійних якостей особистості військових та правоохоронців, актуалізується проблема вивчення чинників ефективного прийняття рішень. У зв'язку з цим важливим питанням стає адаптація до стресорів та покращення тактик подолання напружених ситуацій, формування певного стрес-сценарію, який є найбільш ефективним для збереження психологічного здоров'я працівників.

Для успішної адаптації особистості до екстремальних умов діяльності потрібні суттєві резерви самовладання та саморегуляції. Однак розуміння цієї необхідності не завжди супроводжується реальними можливостями стресо-стійкої реакції. Інформаційні та ситуаційні навантаження свідомості, що стали постійними, викликані невпорядкованими, безперервними, нерідко дисонуючими і деструктивними інформаційними потоками, складними стресовими ситуаціями. Ситуація перманентної кризи (економічної, екологічної, кризи особистої та національної безпеки) призводить до постійної мобілізації внутрішніх ресурсів, що породжує ефект «вигорання». Як реакція на реалії сучасного збройного конфлікту і соціокультурних змін з'являються нові концепції у різних галузях наукових знань, що діагностують ситуацію в контексті зазначеної парадигми: «суспільство ризику» У. Бека та Е. Гідденса, «нормальні аварії» Ч. Перроу, «кінець історії» Ф. Фукуями, «аномія» Е. Дюркгейма, «шок від майбутнього» Е. Тоффлера, «анти-крихість» Н. Талеба тощо. Н. Талеб пропонує метафору про «чорного лебедя» як подію, що з одного боку розриває передбачуваність життєвих обставин, а з іншого – як раціоналістичну переконаність в очікуваному ефекті цього непередбачуваного втручання [1]. Таким чином, йдеться про своєрідну нормалізацію стресу як звично-стійкого стану особистості та соціальної системи в цілому в ХХІ столітті.

Ситуація сучасного воєнного конфлікту лише посилила цей стан загальним переживанням синдрому безпорадності соціального перед владою керованих обставин тих, хто розв'язав цей конфлікт. Домінування стресорів, що руйнують уявлення про стабільність існування (ризик, кризові та проблемні аспекти, загальна невизначеність) актуалізують потенціал внутрішніх та зовнішніх ресурсів, що сприяють набуттю балансу між загрозливими та адаптивними чинниками впливу, реалізуються в соціальній та професійній діяльності людини через різні стрес-сценарії.

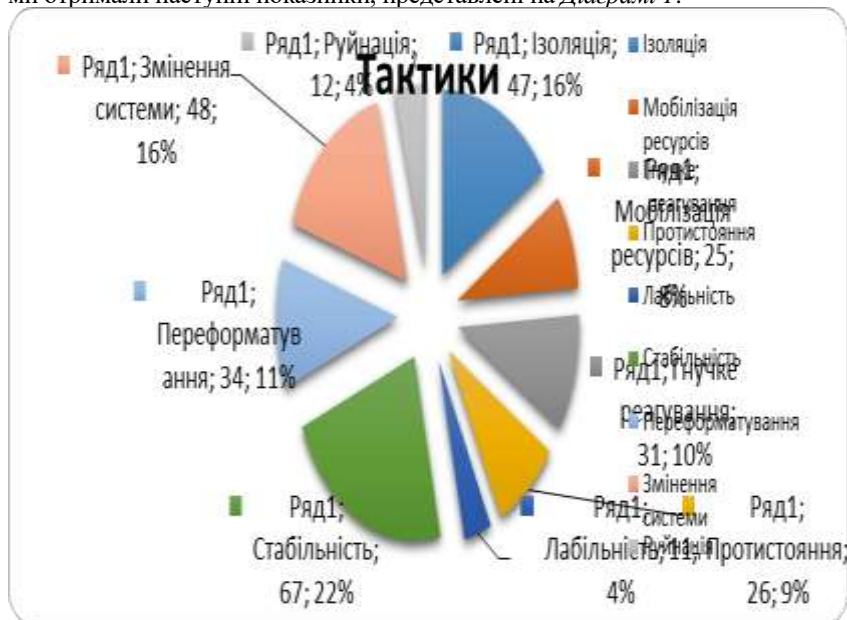
Стрес-сценарії являють собою інструментований процес подолання особистістю зовнішніх або внутрішніх подразників, що виникають від моменту впливу стресора до формування певної реакції системи на зазначений подразник. У процесі реалізації стрес-сценаріїв відбувається актуалізація того особистісного сегменту, який має найбільший ресурс адаптації до ситуації, що змінилася внаслідок впливу стресора. На взаємодії стресорів і ресурсів стрес-подолання досягається новий стійкий баланс цих елементів. Чим складніша особистість, тим більше вона має у своєму розпорядженні варіантів дій у стресових умовах [2; 3].

Сучасна ситуація вимагає зближення та розширення дисциплінарного пошуку для більш глибокого розуміння та розгляду складних професійних та соціальних феноменів, об'єктів та процесів

при прийнятті рішень. Нами було визначено певні чинники здатності до прийняття рішень у поліцейських у професійній діяльності: ризику, раціональності, стійкості, виробничі і міжособистісні відносини, пильність, уникнення. На цій основі розроблено авторський кейс-метод «Стрес-сценарій», спрямований на визначення стійкості до стресору, шляхів зберігання власної стабільності, затвердження домінуючої ціннісно-нормативної моделі або трансформування такої моделі особистості в залежності від складності ситуації. При розробці методики ми спиралися на певні культурологічні концепти які діагностують стани і типи соціального простору (стрес-регіони, міста, країни) і адаптували їх під структуру визначення і шляхів подолання стресу у професійній діяльності правоохоронців [4].

Емпіричне дослідження було проведено в період жовтня – лютого 2022-2023 років. Вибірку дослідження склали курсанти (психологи, судові експерти) Національної академії внутрішніх справ та працівники правоохоронної діяльності з досвідом роботи. В цілому дослідженням було охоплено 116 респондентів, у віці 19-41 років (72 чоловіків і 44 жінки).

В адаптованій класифікації видів основних блоків стрес-сценаріїв, ми отримали наступні показники, представлені на *Діаграмі 1*:

Діаграма 1: Домінуючі тактики подолання стресу у поліцейських (n=116)

Основні стрес-сценарії в загальному вигляді були поділені на три основні групи: контролюючий; балансуєчий; трансформуючий. Отримані результати дали змогу виділити основні три домінуючі фактори за кількісними показниками, вираженими у відсотковому співвідношенні, а саме тактики «ізоляції», «конструкту стабільності»; «змінення системи».

Тактика «ізоляції» (16%), що відноситься до контролюючого блоку – сценарій, у результаті якого правоохоронець використовує арсенал охоронних стратегій і тактик реагування, що перешкоджають (огороджують) власну цілісність від дезінтегруючих стресорів-подразників. Особливістю такої стратегії стає тактика ізоляції, що не допускає руйнівного впливу стресора.

Наступна домінуюча тактика, визначена у процесі дослідження – це «конструкт стабільності» (22%), що відноситься до балансуєчого блоку. У цьому сценарії під впливом стресора субтактики стають доповненням (складовими частинами) домінуючої стратегії, оскільки в подібній ситуації домінуюча стратегія вже не може претендувати на повноцінну і самодостатню цілісність, але підтримує стабільність саме в ситуації розмаїття чинників.

Третя домінуюча тактика – «змінення системи» (16%), що відноситься до трансформуючого блоку. Це сценарій, у результаті якого під впливом стресора здійснюється внутрішнє принципове «зрушення» всередині особистісної системи: домінуюча стратегія значною мірою змінюється та виступає домінуючою тактичною силою, що провокує зміну системи.

За відповідністю соціальних (нормативних) цінностей стрес-сценаріям, домінуючі тактики, що ми отримали за результатами дослідження, відповідають таким тенденціям. До реалізації стрес-сценарію «ізоляція» схильні спільноти, у яких переважають такі цінності як «Традиція» та «Конформізм». Вони тісно переплітаються між собою, забезпечуючи не лише збереження та ретрансляцію охоронних стратегій та тактик реагування, а й їхню підтримку на нормативному рівні, оскільки правоохоронна система – це закрита система, яка притримується закону і несе відповідальність за збереження порядку у суспільстві.

Тактика «конструктор стабільності» реалізується індивідами, схильними до співтовариства, у яких переважають такі цінності, як «Універсалізм» та «Досягнення». Ці цінності відображають прагнення до успіху за вимогами домінуючого середовища, що передбачає конформізм та включення до домінуючої системи.

Стрес-сценарій «змінення системи» пов'язаний з пріоритетністю таких цінностей, як «Універсалізм» та «Самостійність». Свобода дії від наявних суспільних очікувань, прийняття інших установок, прагнення рівності і справедливості змінює сформований «малюнок» системи.

Конкуруючі особистісні програми в рамках цього сценарію можуть вказувати на те, що поліцейський у критичний момент може перейти до тактики самостійного прийняття рішення, спрямованого на забезпечення раціонального результату.

Результати проведеного дослідження можуть стати основою для розробки і вдосконалення способів подолання напружених ситуацій у професійній діяльності поліцейських.

Список використаних джерел

1. Nassim Nicholas Taleb (2012). *Antifragile: Things That Gain from Disorder*. Random House. p. 430. ISBN 9781400067824.

2. Conkright, W. R., O'Leary, T. J., Wardle, S. L., Greeves, J. P., Beckner, M. E., and Nindl, B. C. (2021b). Sex differences in the physical performance, physiological, and psycho-cognitive responses to military operational stress. *Eur. J. Sport Sci.* 22, 99–111. doi: 10.1080/17461391.2021.1916082

3. Beckner, M. E., Conkright, W. R., Eagle, S. R., Martin, B. J., Sinnott, A. M., LaGoy, A. D., et al. (2021a). Impact of simulated military operational stress on executive function relative to trait resilience, aerobic fitness, and neuroendocrine biomarkers. *Physiol. Behav.* 236:113413. doi: 10.1016/j.physbeh.2021.113413

4. Nicole M. Sekel & Conkright, W. R. et al. Military tactical adaptive decision making during simulated military operational stress is influenced by personality, resilience, aerobic fitness, and neurocognitive function. *Front. Psychol.*, 08 February 2023. Sec. Cognition Volume 14 – 2023 | [<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1102425>].

УДК 159.923.2:351.741 «364»

Назарова Марина Миколаївна,

здобувач наукового ступеня доктора філософії
кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Кудермина Олена Іванівна,

завідувач кафедри юридичної Національної академії
внутрішніх справ психології,
доктор психологічних наук, професор

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБРАЗУ «Я» ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних психологічних парадигмах Я-образ розглядають як головний чинник, від якого залежить саморегуляція індивіда, самоконтроль, особистісна та соціальна ідентифікація.